

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 29.053.01 Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук **Чернеті Світлані Юріївні** на підставі прилюдного захисту докторської дисертації «**Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг**» на правах рукопису за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

«20» квітня 2023 року, протокол № 4.

Чернета Світлана Юріївна, 1978 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2000 році Волинський державний університет імені Лесі Українки за спеціальністю «Соціальна педагогіка».

Кандидат педагогічних наук з 2006 року, доцент кафедри соціальної педагогіки з 2013 року.

Працює доцентом кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України, з 2013 р. до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана на кафедрі соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Рекомендовано до захисту 30 січня 2023 року.

Здобувач має 52 наукові праці, з них: 3 монографії (2 у співавторстві), 23 статті у наукових фахових виданнях України, 3 – у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science Core Collection, 5 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 4 навчально-методичні посібники, 12 публікацій апробаційного характеру та 2 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Опоненти:

Слозанська Ганна Іванівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка, доцент, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1.У підрозділі 1.1. дисертаційного дослідження автор представляє основні напрацювання з позиції аналізу змісту базових понять дослідження. Зокрема, заслуговує на увагу висвітлені у підрозділі Світланою Юріївною результати аналізу змісту таких понять як «соціальна допомога», «соціальна підтримка» (підтримання), «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальний розвиток», «соціальні послуги». Однак, заявлена тема дисертації є значно ширшою та охоплює більшу палітру базових понять, які варто було

також висвітлити у цьому підрозділі. Зокрема, на нашу думку, робота тільки виграла б, якщо автор протротрактував такі поняття як «соціальна робота», «фахівець із соціальної роботи», «надавач соціальної послуги», «отримувач соціальної послуги», «професійна підготовка фахівця із соціальної роботи», «професійна підготовка фахівця із соціальної роботи до надання соціальних послуг». Варто було також у цьому структурному підрозділі дисертації розкрити свою позицію щодо використання у тексті дисертації таких категорій як «фахівець із соціальної роботи», «соціальний працівник», «фахівець соціальної сфери», «громада», «територіальна громада».

2. У розділі 1, підрозділі 1.3. автор дослідження значну увагу приділяє аналізу особливостей роботи з молоддю як з особливою групою, що має свої соціально-демографічні, морально-етичні, культурні, політичні та інші характеристики, знаходиться на стадії трудового й соціального самовизначення, прагне до самореалізації, самоствердження та розвитку своїх особистісних можливостей. Підсилює цей підрозділ Світлана Юрїївна шляхом актуалізації змісту соціальних послуг, які можуть надаватися фахівцем із соціальної роботи саме означеній групі отримувачів. Зауважимо, що автору дослідження вартувало також приділити увагу опису змісту роботи фахівця з іншими категоріями отримувачів соціальних послуг, а не обмежуватися тільки молоддю. За таких умов автор дослідження, на нашу думку, тільки би підсилив результати напрацювань в рамках реалізації третього завдання дослідження, яке звучить як «визначити зміст професійної діяльності фахівця із соціальної роботи в контексті підготовки до надання соціальних послуг».

3. У підрозділі 2.1. значна увага автором дослідження приділяється аналізу особливостей надання соціальних послуг у громадах на території України тим, хто цього потребував в різні історичні періоди: від періоду благодійності до періоду надання професійних соціальних послуг. Вважаємо, що Світлані Юрїївні, варто було структурувати поданий у підрозділі матеріал за певними критеріями та запропонувати власну періодизацію розвитку системи надання соціальних послуг в Україні. До того ж, аналогічну періодизацію автор дослідження подає у тому ж підрозділі, аналізуючи розвиток системи соціальних послуг в окремих країнах світу.

4. У розділі четвертому автором дослідження схарактеризовано систему підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг та представлено її структурно-функціональну модель. Вважаємо, що варто було запропонувати власне визначення суті системи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Зауважимо, що у деталях структурно-функціональна модель означеної системи представлено у підрозділі 4.1. Однак, вважаємо за доцільне відмітити, що автору дослідження слід було при відуалізації означеної модулі на рисунку 4.1. включити перелік показників, за якими визначалися рівні готовності фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у територіальній громаді. Варто також відзначити детальне представлення у новизні та розділі четвертому організаційно-педагогічних умов, реалізація

яких, за словами автора, може позитивно вплинути на процес підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Однак, слід зауважити, що даний структурний елемент системи ніяк не відображений у завданнях дослідження.

5. У роботі також містяться орфографічні та пунктуаційні помилки. Варто відмітити і наявність змістових повторень окремої інформації у різних структурних підрозділах дисертації.

Степаненко Вікторія Іванівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка, професор кафедри соціальної педагогіки, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У дисертаційній роботі на с. 74 авторкою представлено класифікацію базових соціальних послуг з посиланням на Класифікатор соціальних послуг, проте відповідна класифікація соціальних послуг представлена не в Класифікаторі, а в Законі України «Про соціальні послуги». В Класифікаторі виокремлення базових соціальних послуг відсутнє. Він містить тільки систематизоване зведення назв соціальних послуг, їх короткий опис, строк надання, а також перелік категорій отримувачів цих послуг (відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429 «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг»).

2. У п.1.2 першого розділу дисертації авторкою розкрито професійну підготовку фахівців із соціальної роботи за кордоном і в Україні, проте під час розгляду такої підготовки доцільно було б посилити аспект підготовки соціальних працівників саме до надання соціальних послуг, зокрема під час опису зарубіжного досвіду відповідної підготовки.

3. На с. 115 при визначенні меж молодіжного віку дисертантка спирається на норми Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», який наразі втратив чинність.

4. Дисертантці потрібно було б більш детально розкрити специфіку підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг особам, які опинились у складних життєвих обставинах, в контексті надання соціальних послуг в умовах воєнного стану (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 560 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях»).

5. Представлена авторкою на рис. 4.1 дисертації структурно-функціональна модель системи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг значно б виграла, якби зазначені у діяльнісному блоці форми були розкриті більш широко, а не тільки за критерієм поділу за кількістю учасників (в групах, в парах, індивідуальна робота).

Кравченко Оксана Олексіївна, доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний

педагогічний університет імені Павла Тичини, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Обґрунтовуючи доцільність урахування державних стандартів вищої освіти із спеціальності 231 Соціальна робота при розробці та реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти, авторка схарактеризувала вимоги щодо структури інтегральної компетентності, загальних і фахових компетентностей, програмних результатів навчання. При цьому дисертаційна робота тільки б виграла, якби дослідниця розкрила, як співвідносяться освітні програми із Глобальними стандартами освіти та підготовки в галузі соціальної роботи (2020), розробленими Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи.

2. У підрозділі 1.3. «Молодь як суб'єкт у системі соціальних послуг» авторкою представлено деякі види соціальних послуг серед молоді (попередження, запобігання виникненню складних життєвих обставин), формами реалізації яких може бути інформування та консультування. Враховуючи запровадження в Україні професії фахівця з питань молоді, вважаємо за доцільне схарактеризувати роль молодіжного працівника у системі надання соціальних послуг у громаді.

3. У третьому розділі «Професійна діяльність фахівця із соціальної роботи в контексті надання соціальних послуг» авторкою розроблено професіограму фахівця із соціальної роботи у контексті підготовки до надання соціальних послуг, що охоплює комплекс компетентностей, функціонально-рольовий спектр, цінності, обов'язки, комплекс знань, умінь і навичок, професійно значущі й особистісні характеристики, необхідні фахівцеві з соціальної роботи. З огляду на те, що у 2020 році затверджено професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи», доцільно було б схарактеризувати механізм та можливості присвоєння відповідної професійної кваліфікації в умовах закладу вищої освіти.

4. У ході впровадження та експериментальної перевірки ефективності системи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у територіальних громадах дослідницею на третьому етапі, поряд із розробленим методичним забезпеченням, організаційно-педагогічними умовами, що забезпечують її дієвість, а також комплексними формами, методами і технологіями (кейсметоди, методи групового рішення творчих завдань, методи із застосуванням «складних» умов, методи колективного стимулювання творчих пошуків, практичні завдання, тренінги), варто було б схарактеризувати роль неформальної освіти.

5. Дисертаційне дослідження містить цінний теоретичний і практичний матеріал, на основі якого можна було б узагальнити рекомендації і практичні кейси щодо професійної підготовки фахівця із соціальної роботи до надання соціальних послуг у громаді.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1. Від кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №6 від

28.03.2023р.), підписаний доктором педагогічних наук професором кафедри Оленою КАРПЕНКО.

Відгук позитивний. **Зауваження:** у зв'язку із тим, що в рефераті дуже ґрунтовно проаналізовані організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг, які забезпечили дієвість авторської системи, вони також представлені у науковій новизні й у висновках, то варто було б їх задекларувати у завданнях дисертаційного дослідження.

2. Від кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол №13 від 29.03.2023р.), підписаний завідувачем, доктором педагогічних наук, професором Ренате ВАЙНОЛОЮ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

3. Від кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол №3 від 22.03.2023р.), підписаний завідувачем кафедри доктором педагогічних наук, професором Тетяною ЛОГВИНЕНКО.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

4. Від доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Клавдії ДУБИЧ.

Відгук позитивний. **Зауваження:** із сторінок реферату не зовсім зрозумілий зміст етапів (початковий, базовий, конструктивно-коригувальний), які графічно представлені у змістовому блоці авторської системи (с. 23).

5. Від доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Наталії ОЛЕКСЮК.

Відгук позитивний, **Зауваження:** на с. 15 реферату, здобувачка відзначає, що схарактеризовано види СП за різними критеріями: з урахуванням функціонального спектру; за «суб'єктність-об'єктністю»; за формами надання; за «часовим фактором», за «інноваціями» тощо». Вважаємо, що ці питання доцільно було б розкрити в авторефераті більш ґрунтовно.

6. Від кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол №12 від 29.03.2023р.), підписаний завідувачем кафедри, доктором педагогічних наук, професором Олегом ЛІСОВЦЕМ.

Відгук позитивний. **Зауваження:** у рефераті, на нашу думку, бажано було б надати більш ґрунтовну характеристику рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг.

7. Від доктора педагогічних наук, професора кафедри соціального забезпечення Черкаського державного технологічного університету Світлани АРХИПОВОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

8. Від кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол №9 від 28.03.2023р.), підписаний доктором педагогічних наук, професором, професором кафедри Оксаною ПОВІДАЙЧИК.

Відгук позитивний. **Зауваження:** для цілісного осмислення наукової новизни дисертаційного дослідження варто в рефераті, на нашу думку, ґрунтовніше схарактеризувати: структурні компоненти готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг; складові професіограми фахівця із соціальної роботи в контексті підготовки до надання соціальних послуг; етапи експериментального дослідження.

9. Від доктора педагогічних наук, професора кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка Світлани ГРИЩЕНКО,

Відгук позитивний. **Зауваження:** бажано було б деталізувати складові професіограми фахівця із соціальної роботи як суб'єкта надання соціальних послуг та конкретизувати дослідницькі проблеми і труднощі, з якими стикалася авторка дослідження у процесі роботи».

10. Від доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету Юрія БРИНДІКОВА.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Алла РИЖАНОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, **зауваження:** 1) некоректно називати параграф роботи «Аналіз базових понять», це метод, частина проблеми, яка цим методом вирішується; 2) не вистачило чіткого методологічного розмежування підсистеми послуг з виокремленням саме соціально-педагогічних;

Наталія ВОЛКОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, **зауваження:** 1) у роботі йде багато констатувань, не обґрунтовуючи певні поняття; 2) у дослідженні багато матеріалу, який є загальновідомим – 2-3 пункти, таблиці бажано перенести у Додатки;

Вікторія ЖЕЛАНОВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, **зауваження:** бажано було б у моделі уточнити концепцію основного положення;

Людмила БУТЕНКО, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень;

Ярослава ЮРКІВ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень;

Ірина МИГОВИЧ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень;

В'ячеслав БАБИЧ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень;

Світлана БАДЕР, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, без зауважень.

Олена КАРАМАН, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.05, без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 14 членів докторської ради, 1 член ради є кандидатом наук без права голосу, відтак взяли участь у голосуванні 13 осіб (з них 6 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» 13 членів докторської ради,

«Проти» – немає,

недійсних бюлетенів – немає.

Висновок

спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» про дисертаційну роботу Чернети Світлани Юріївни «Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка, протокол № 4 від 20 квітня 2023 року

На підставі вивчення дисертаційної роботи Чернети Світлани Юріївни «Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг», виступів офіційних опонентів – Слезанської Ганни Іванівни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; Степаненко Вікторії Іванівни, доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава); Кравченко Оксани Олексіївни, доктора педагогічних наук, професора, декана факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; відгуків про реферат дисертаційної роботи та матеріалів прилюдного захисту, спеціалізована вчена рада

ухвалила:

Дисертаційна робота Чернети Світлани Юріївни є самостійним завершеним дослідженням актуальної проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи, а також сучасної теорії і практики удосконалення системи надання соціальних послуг, розвитку системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи, зокрема до надання соціальних послуг.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Волинського національного університету імені Лесі Українки за напрямом «Соціальна взаємодія та соціальне партнерство в системі інститутів соціальної сфери» (державний реєстраційний номер 0119U000672), «Компетентнісна модель фахівця» (державна реєстрація № 0119U001797).

Тему дослідження затверджено рішенням Ученої ради Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 9 від 26.03.2015 р.).

Актуальність теми дослідження. Перехід економіки України на ринкові умови розвитку спричинив погіршення соціального статусу тих категорій населення, які і без того перебували не в кращому стані. При цьому послуги фахівців із соціальної роботи користуються попитом значної частини громадян. Останнім часом з'являються нові соціальні й культурні феномени, посилюється значимість соціокультурного простору, розвиваються різні види соціальних послуг, а також збільшується спектр соціальних установ, які їх надають. Одним із найсуттєвіших явищ економічного та суспільного життя України і багатьох розвинених країн Європи протягом останніх десятиліть стало інтенсивне розширення ринку соціальних послуг, формування нових видів, а також зміна механізму їх надання.

Нині намітилися негативні тенденції в соціальному становищі значної частини громадян нашої країни, в першу чергу, це зубожіння населення, погіршення матеріального забезпечення громадян; зростання смертності, злочинності, безпритульності, наркоманії та алкоголізму, особливо в молодіжному середовищі. Ситуація суттєво ускладнилась війською агресією росії проти України, пандемією Covid-19, спричинивши зростання кількості вразливих категорій населення (особи із числа внутрішньо переміщених; особи без визначеного місця проживання, бездоглядні діти і молодь; безробітні; особи з інвалідністю, із психічними відхиленнями; учасники російсько-української війни, військовослужбовці; сім'ї загиблих військовослужбовців; особи, які перебували в місцях позбавлення волі; громадяни, які постраждали від насильства, торгівлі людьми; діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, випускники інтернатних закладів; діти і молодь «груп ризику»; багатодітні, неповні, прийомні, опікунські сім'ї, будинки сімейного типу; особи похилого віку та інші), які потребують надання якісних соціальних послуг. На жаль, соціальна сфера в цілому та фахівці із соціальної роботи виявилися не готовими до такого розвитку подій. Відтак, система надання соціальних послуг повинна адекватно реагувати на сучасні потреби суспільства, а самі послуги мають враховувати індивідуальний стан і реальні потреби клієнтів.

Відмова держави від виконання своїх соціальних гарантій за багатьма напрямами, непродуманий і неефективний перерозподіл повноважень у соціальній сфері між державними органами, підприємцями і самими громадянами, відсутність чіткої наукової та законодавчо-нормативної бази розвитку соціальної сфери тільки посилюють кризові явища. Усе це спричиняє потребу виваженого підходу до системного й цілеспрямованого

впровадження інновацій у професійну підготовку майбутніх фахівців із соціальної роботи у контексті надання ними соціальних послуг.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що в сучасній соціально-педагогічній науці існують об'єктивні передумови для дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. Соціальна робота та соціальна педагогіка як професійна діяльність розглядається в працях С. Архипової, О. Безпалько, Р. Вайноли, Л. Віннікової, О. Галан, І. Зверєвої, Н. Зобенько, А. Капської, О. Карпенко, В. Костіної, Л. Міщик, В. Поліщук, Л. Романовської, Г. Слозанської та інших.

Проблемам професійної підготовки та професійного розвитку фахівців у галузі соціальної роботи присвячені праці зарубіжних (Р. Гуд (R. Goode), М. Ковел (M. Cowell), С. Колінс (S. Collins), К. Купер-Леутер (C. Cooper-Lewter), Д. Макмілан (D. McMillan) та інші) та вітчизняних (В. Беспалько, Р. Вайнола, О. Дубасенюк, І. Зязюн, С. Калаур, А. Капська, О. Караман, О. Карпенко, Л. Коваль, І. Козубовська, М. Коляда, В. Оржеховська, Ж. Петрочко, В. Поліщук, А. Поляничко, А. Рижанова, Л. Романовська, І. Савельчук, С. Савченко, С. Сургова та інші) учених.

Структура професії та посадових обов'язків фахівця із соціальної роботи постійно змінюється під впливом соціальних проблем країни, сучасних потреб окремих регіонів. Соціальна робота нині активно розвивається та вдосконалюється, що знаходить відображення у різних моделях підготовки фахівців із соціальної роботи (М. Дужа-Задорожна, В. Жуков, О. Загайко, О. Карпенко, І. Козубовська, О. Ольхович, О. Пічкарь, В. Поліщук, О. Пришляк, В. Сидоров, В. Синявський, Г. Слозанська, Н. Собчак та інші). Функціонуванню спектру соціальних послуг та особливостям їх надання присвячені праці Н. Горішної, К. Дубич, Л. Ільчук, О. Караман, М. Кравченко, О. Кравченко, С. Попової, Л. Попової, А. Сидорчук, Г. Слозанської, В. Степаненко та інших. Молодь як особлива соціальна група, розробка та впровадження технологій її підтримки лягли в основу досліджень О. Безпалько, Ю. Борисової, О. Вакуленко, О. Виноградова, Н. Зимівець, О. Кравченко, Л. Малиша, Т. Марценюк, І. Мачуліної, С. Оксамитна, Т. Павлюк, В. Степаненко, А. Стрелковської, Р. Хавули та інших.

Аналіз результатів наукових досліджень та практики організації освітнього процесу з проблеми, що вивчається, засвідчив, що теоретичні та практичні питання підготовки фахівців із соціальної роботи в системі вищої професійної освіти вирішені недостатньо ґрунтовно. Зокрема, потребує уваги дослідження системної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у територіальній громаді.

Слід зазначити, що професійно-виважена та адекватна до сучасних викликів робота фахівців соціальної сфери дасть змогу суттєво знизити рівень соціального напруження в суспільстві, допоможе значній частині клієнтів в їхній боротьбі за виживання в складних умовах нашої дійсності. У зв'язку з цим, представляється надзвичайно актуальною проблема системної професійної підготовки фахівців із соціальної роботи до надання соціальних

послуг. Створення такої системи стримується низкою суперечностей між:

- світовими тенденціями оновлення змісту і якості соціальних послуг у професійній діяльності фахівців із соціальної роботи та недосконалістю нормативного й методичного забезпечення відповідно до сучасних викликів українського суспільства та вимог євроінтеграції;

- збільшенням кількості вразливих категорій населення в Україні та низьким рівнем готовності фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів;

- соціальною потребою у фахівцях із соціальної роботи із сформованою готовністю до надання соціальних послуг та відсутністю системи якісної й цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх фахівців до надання соціальних послуг в закладах вищої освіти;

- необхідністю системної організації професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг та нерозробленістю науково-теоретичних, методичних та практичних засад відповідної системи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг, що містить цільовий, змістовий і діяльнісний блоки на основі врахування сукупності методологічних підходів (системний, компетентнісний, професіографічний, діяльнісний, особистісно зорієнтований) і принципів (цілісності і системності; професійної спрямованості навчання; самореалізації; зв'язку теорії з практикою; наступності; науковості; практичної орієнтованості навчання; доступності навчання; органічного зв'язку практико-орієнтованих курсів і практичної діяльності; професійного самовдосконалення студентів);

Визначено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг: формування мотиваційних установок майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг засобами імітаційного моделювання; залучення студентів до практико-орієнтованого середовища; реалізація рефлексивно-управлінської технології у вигляді активних форм і методів навчання; психолого-педагогічна підтримка майбутніх фахівців із соціальної роботи у процесі професійної підготовки;

Розроблено професіограму фахівця із соціальної роботи, що надає соціальні послугу в територіальній громаді, складовими якої є комплекс компетентностей, функціонально-рольовий спектр, цінності, обов'язки, знання, уміння і навички, професійно значущі й особистісні характеристики;

Здійснено історико-гносеологічний аналіз концептуальних засад становлення й розвитку системи соціальних послуг в Україні і за кордоном, нормативно-правового забезпечення системи соціальних послуг в Україні для визначення й уточнення основних понять дослідження;

Уточнено зміст понять «соціальна послуга», «готовність майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг»; функції і

компетентності фахівця із соціальної роботи у контексті надання соціальних послуг;

Удосконалено зміст, форми, методи, технології й засоби підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг.

Набули подальшого розвитку класифікація і сутність компетентностей фахівців із соціальної роботи, що надають соціальні послуги (діагностувальна, прогностична, комунікативна, психологічна, управлінська, здоров'язберезувальна, соціально-правова, соціальна); зміст, форми, методи та технології професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг в умовах децентралізації системи соціального захисту населення.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що апробовано розроблену систему підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у територіальній громаді на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти в межах підготовки студентів зі спеціальності «Соціальна робота», здійснено добір ефективних традиційних та інноваційних форм, методів, технологій і засобів підготовки, визначено механізми впровадження організаційно-педагогічних умов формування готовності до означеного виду діяльності.

Практична реалізація авторської системи також виражена у розробці й імплементації змістово-технологічного та навчально-методичного забезпечення (зокрема, змістове збагачення програм окремих дисциплін темами, що стосуються специфіки надання соціальних послуг у територіальній громаді; розробка авторських навчальних курсів «Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів», «Правове забезпечення соціальної роботи» та «Соціальна робота в громаді»; доповнення програм різних видів практик завданнями, спрямованими на формування відповідних умінь і навичок; підготовка та реалізація соціальних проектів; апробація тренінгових програм; проведення семінарів, круглих столів, конференцій за тематикою дослідження) у професійну підготовку здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з соціальної роботи.

Матеріали дослідження можуть бути використані під час проектування підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг у територіальній громаді у закладах вищої освіти; викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; підвищення кваліфікації й перекваліфікації працівників соціальних служб, установ та організацій державної та недержавної форм власності, територіальних громад; розробки спецкурсів, спецсемінарів, навчальних посібників і в позааудиторній роботі студентів спеціальності 231 Соціальна робота за освітніми програмами «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1383 від 29.06.2022), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 514-33/03 від 05.07.2022), Національний університет «Одеська політехніка» (довідка №743/138-07 від 01.07.2022),

Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/31 від 01.07.2022), у діяльність Волинського обласного центру соціальних служб (довідка № 871/09-20 від 16.09.2021), Департаменту соціальної політики Луцької міської ради (довідка № 11.2-8.4/15699/2021 від 07.12.2021).

Особистий внесок автора в роботах, опублікованих у співавторстві.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій викладено ідеї та розробки автора з ціллю виконання поставлених завдань дослідження й вирішення наукової проблеми. Представлені в дисертації наукові результати одержані авторкою самостійно. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: (Cherneta & Sushyk, 2019) – визначення та обґрунтування мотиваційних компонентів у системі підготовки майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг; (Belkina-Kovalchuk, Durmanenko, Martyniuk, Petruk & Cherneta, 2021) – з'ясування значення позитивного впливу практики медіації в школі на свідомість учнів у контексті необхідності їх подальшої соціальної адаптації; (Durmanenko, Cherneta, Vychuk, Voloshenko & Tbinskiy, 2021) – обґрунтування змісту, інтерактивних форм і методів вдосконалення процесу підготовки майбутніх соціальних працівників з метою формування у них цінності усвідомленого батьківства та її трансформації у професійно-ціннісну орієнтацію; (Povidaichyk, Khomenko, Volkova, Korniat, Cherneta & Martirosian, 2021) – обґрунтування педагогічних умов вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до науково-дослідної роботи; (Чернета & Батюк, 2011) – представлення результатів щодо працевлаштування та навчання неповнолітніх після виходу з місць позбавлення волі; (Чернета & Яцишин, 2011) – аналіз норм міжнародно-правових документів щодо стандартів соціально-правового захисту та підтримки дітей і визначення найбільш пріоритетних для системи їхнього соціального захисту в Україні; (Чернета & Дурманенко, 2012) – аналіз системи підготовки соціальних педагогів, які отримують спеціалізацію «соціально-правовий захист», визначення сутності поняття «правова культура» та її складових; (Чернета & Мартинюк, 2016) – визначення основних напрямів ресоціалізації неповнолітніх у зарубіжних країнах; (Колосок & Чернета, 2020) – розкриття змісту поняття «децентралізація» та аналіз соціально-економічного потенціалу громад у Волинській області; (Чернета & Белкіна-Ковальчук, 2021) – визначення напрямів, завдань і функцій професійної діяльності фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах; (Чернета & Карпінська, 2021) – аналіз практики надання соціальної послуги посередництва – медіації, її основних фаз; (Корпач & Чернета, 2022) – розробка структури навчальної дисципліни «Документування у сфері соціального забезпечення» для студентів спеціальності 232 Соціальне забезпечення та систематизація методів її вивчення; (Чернета & Ситар, 2019) – аналіз чинного законодавства щодо можливостей соціальної відповідальності кожного громадянина щодо забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю, нетерпимості до порушення їх прав; (Чернета & Мороз, 2021) – дослідження динаміки професійного

становлення студента впродовж усього періоду навчання на прикладі спеціальності «Соціальна робота»; (Чернета & Мороз, 2021) – зосередження уваги на узагальненні результатів дослідження щодо стану охоплення студентів спеціальності «Соціальна робота» неформальною освітою, обґрунтування напрямів активізації студентів до здобуття неформальної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднено на наукових, науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів: міжнародних – «Актуальні питання реформування правової системи України» (Луцьк, 2007, 2009, 2015, 2017), «Проблеми забезпечення прав і свобод людини, їх захисту в країнах Європи» (Луцьк, 2015), «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський та національний вимір» (Луцьк, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020), «Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери» (Ніжин, 2018), «Сучасний світ і незрячі» (Луцьк, 2019), «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, 2020, 2021), «Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери» (Ніжин, 2020), «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2021), «Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір» (Луцьк, 2021), «Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері» (Ужгород, 2021); всеукраїнській – «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (Івано-Франківськ, 2007). Основні положення й результати дослідження були обговорені на засіданнях кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки (2017–2022 рр.).

Зміст та результати дослідження висвітлено у 52 наукових і науково-методичних працях (із них 43 одноосібних), зокрема: 3 монографії (2 у співавторстві), 23 статті у наукових фахових виданнях України, 3 – у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science Core Collection, 5 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 4 навчально-методичні посібники, 12 публікацій апробаційного характеру та 2 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Спеціалізована вчена рада рекомендує використовувати результати дослідження при підготовці курсів із методології досліджень проблем професійної підготовки фахівців із соціальної роботи, при укладанні підручників, навчальних посібників з методології досліджень в галузі соціальної роботи, методичних рекомендацій.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертаційна робота Чернети Світлани Юріївни «Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг» є завершеною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою, що містить нові наукові положення і висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток соціальної педагогіки.

Дисертація відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, що дає підстави для присудження Чернеті Світлані Юріївні наукового ступеня доктора педагогічних наук (доктора наук) зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує Чернеті Світлані Юріївні науковий ступінь доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.053.01

Олена КАРАМАН

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.053.01

Наталія МОРДОВЦЕВА

20 квітня 2023 р.